

УДК 342.7:327(478)

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-90-94

Тетяна ЗАВОРОТЧЕНКО©

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна)

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ РІВНЯ ПРАВОВОЇ РОЗРОБКИ РЕФОРМ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Досліджено питання функціонування реформ публічного управління. Розглянуто проблеми регіонального розвитку в Україні в умовах інтеграції в європейський і світовий економічний простір, що потребує суттєвої модернізації на основі впровадження принципів децентралізації, збалансованості, конкуренції та сталого розвитку. Проаналізовано рівень правової розробки реформ публічного управління. Викладено погляд на систему представницької влади та лідерство, розглянуто окремі питання лідерства, переважно політичного, стосовно особистісних характеристик лідера та ресурсів досягнення лідерських цілей. Встановлено, що до невирішених питань формування та розвитку лідерства в системі представницької влади України слід віднести відсутність комплексного опрацювання проблем, спрямованих на ефективність і результативність, задоволення потреб мешканців територіальних громад, активізацію ініціативності та взяття на себе відповідальності за вирішення питань належного життєзабезпечення громадян і проблем оцінювання й розвитку лідерства у представницькій владі.

Ключові слова: територіальна громада, державне управління, цифровізація, науково-освітній простір, децентралізація, реформи публічного управління.

Постановка проблеми. Регіональний розвиток в Україні в умовах інтеграції в європейський і світовий економічний простір потребує суттєвої модернізації на основі впровадження принципів децентралізації, збалансованості, конкуренції та сталого розвитку.

На сучасному етапі розвитку децентралізованої реформи закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято базові нормативно-правові документи. Однак існуюча система місцевого самоврядування на сьогодні не задовольняє потреби суспільства.

У період розвитку української держави соціальна значущість проблем управління науково-освітнім простором в усьому світі істотно підвищилася, так як від їх рішення багато в чому залежить ефективність освітніх процесів. Одним із найактуальніших завдань у галузі управління освітою в сучасному світі вважається пошук оптимальної моделі системи управління, що характеризується процесами демократизації, гуманізації, диверсифікації тощо.

Протягом останніх років опубліковано низку робіт вітчизняних вчених та іноземних фахівців із проблематики системи представницької влади та лідерства. Саме тому доречно, на нашу думку, констатувати, що науковцями вже сформовано фундаментальний пласт напрацювань щодо проблематики, дотичної до пропонованої у дослідженні.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення цієї проблеми. Протягом останніх років особливу увагу зазначеній проблематиці приділили українські вчені, зокрема: В. Антоненко, В. Бабаєв, П. Бігняк, Ю. Куц, І. Лопушинський, І. Макарова, В. Мамонова, Ю. Мохова, В. Михальчук, Н. Обушна, Н. Пантелєєва, Н. Петренко, Ю. Пігарєв, Т. Сиволапенко, Л. Сметаніна, С. Теплов, Л. Федулова, О. Чаплигін та ін. Водночас слід зазначити, що детального наукового дослідження рівня правової розробки реформ публічного управління ще не проведено, в сучасних наукових працях це питання досліджувалося фрагментарно.

© Т. Заворотченко, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0003-2004-2788>

pucak.dp@meta.ua

Мета наукової статті спрямована на розкриття ключових засад основних складових реформування державного управління в умовах цифровізації, розвитку територіальної громади, публічного управління науково-освітнім простором у сучасних умовах, розвитку лідерства у представницьких органах влади та інституалізації владно-громадських ініціатив в умовах децентралізації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні активізуються питання пошуку нових стратегічних підходів до управління розвитком територій, спрямованих на скорочення диференціації рівня соціально-економічного розвитку регіонів шляхом вирівнювання умов економічної діяльності, раціонального використання виробничо-ресурсного потенціалу регіонів, досягнення сталого економічного зростання, підвищення соціально-економічних показників рівня життя громадян України. В умовах реформування місцевого самоврядування і територіальної організації влади необхідними є: розробка нових підходів до формування і впровадження ефективного механізму та інструментів здійснення публічного управління регіональним розвитком з урахуванням територіальних особливостей; науково-методичне забезпечення визначення пріоритетів для розвитку окремих регіонів (територій, громад тощо); вивчення і використання (якщо це доцільно і можливо) досвіду, принципів та інструментарію реалізації регіональної політики в країнах ЄС.

Одним із пріоритетних напрямів державної політики виступає впровадження інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій у діяльність органів державної влади і місцевого самоврядування з метою цифровізації послуг, що надаються такими органами. Для вирішення цього завдання спеціально розроблена та поетапно реалізується реформа державного управління в умовах цифровізації. За результатами ефективного впровадження положень цієї реформи передбачається трансформувати існуючу систему державного управління на новий, інноваційний рівень, на якому державні послуги надаватимуться у електронному вигляді, що, у свою чергу, значно полегшить кожному громадянину та представникам бізнесу доступність до них.

Виявлено, що важливим етапом реформування державного управління виступає реалізація положень Концепції розвитку цифрових компетентностей, згідно з якими державні службовці та посадові особи, які виконують службові обов'язки у органах державної влади та органах місцевого самоврядування, зобов'язані підвищувати рівень якості підготовки відповідно до темпів розвитку цифрових технологій [1, с. 113].

Функціонування місцевого самоврядування в більшості територіальних громад не забезпечує створення та підтримки сприятливого життєвого середовища, необхідного для всебічного розвитку людини, її самореалізації, захисту її прав, надання населенню якісних і доступних адміністративних та соціальних послуг шляхом сталого розвитку суспільства [2, с. 218]. Однак окреслене питання стосовно сталого місцевого розвитку залишається відкритим, впровадження в практику в цьому напрямі ускладнюється недоліками й недостатньою ефективністю механізмів співпраці влади і громади на місцевому рівні. Варто з'ясувати напрями, механізми та терміни формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади, здатної максимально забезпечити щонайперше надання якісних і доступних публічних послуг, становлення інститутів демократії участі, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території. Вітчизняний та закордонний досвід розвитку територіальних громад є цінним для України.

Освіта являє собою один із найдавніших соціальних інститутів, покликаних з огляду на потреби суспільства відтворювати і передавати знання, уміння, навички, готувати нові покоління до життя, суб'єктів соціальної дії – до розв'язання економічних, соціальних, культурних проблем, що виникають перед людством. У сучасному світі освіта є складним і багатоманітним суспільним явищем, сферою передавання, засвоєння і перетворення знань та соціального досвіду. Вона інтегрує різні види навчальної та виховної діяльності в єдину систему, орієнтує їх на соціальне замовлення суспільства [3, с. 81].

Механізми управління освітою, що формувалися протягом кількох десятиліть, нині у багатьох країнах зазнають істотних змін, що зумовлено, з одного боку, реформуванням національних систем освіти, а з іншого – адміністративними реформами, проведеними в цих країнах на різних рівнях публічного управління: державному, регіональному та муніципальному.

Істотний вплив на національні системи управління освітою справляють процеси наднаціональної інтеграції, що значно активізувалися останнім часом на європейському

континенті.

На сьогодні децентралізація як прояв демократизації управління освітою знайшла своє відображення і у зміцненні автономності освітніх установ, що сприяло розширенню самостійності установ, вчителів та викладачів у виборі методів і технологій викладання, що було із задоволенням в цій частині сприйнято педагогічним корпусом, особливо молодими вчителями, які виявляють більший інтерес до участі в зміні змісту освіти.

Серед основних напрямів децентралізації управління освітою слід назвати:

– де бюрократизацію, тобто розширення участі суспільства у структурі управління освітою;

– муніципалізацію, тобто передачу прав з управління на місцевий рівень;

– концентрацію влади в ланках, що діють за межами центральних державних органів управління освітою.

Дослідження з проблематики системи представницької влади та лідерства стосуються окремих питань лідерства, переважно політичного, особистісних характеристик лідера та ресурсів досягнення лідерських цілей, а саме: феномена лідерства як дуалістичного явища, що охоплює формально-посадовий статус, пов'язаний із наявністю влади, та особистісну складову; лідерства як політико-психологічного феномена, виникнення та існування якого можливе лише в умовах демократії; формування соціально-психологічної моделі лідерства; морально-етичного аспекту лідерства; ролі політичних лідерів у забезпеченні глобальних, регіональних та національних інтересів; причин низької ефективності діяльності партійних лідерів у політичних процесах сучасної України; ключової ролі політичних партій та громадських організацій у побудові демократичної держави; запровадження системи показників вимірювання ефективності діяльності органів представницької влади; формування структури місцевого самоврядування в організаційно-управлінському аспекті; самоорганізації та ініціативності жителів територіальних громад [4, с. 154].

До невирішених питань формування та розвитку лідерства в системі представницької влади України слід віднести відсутність комплексного опрацювання проблем, спрямованих на ефективність і результативність, задоволення потреб мешканців територіальних громад та активізацію ініціативності й взяття на себе відповідальності за вирішення питань належного життєзабезпечення громадян та проблем оцінювання й розвитку лідерства у представницькій владі. Також на сьогодні в науці не вироблено єдиного механізму формування якісних ознак сучасного лідера-управлінця як представника управлінської еліти.

Особливості суспільного життя, жорсткі вимоги до особистісних та професійних якостей управлінців демонструють важливість і нагальну потребу розвитку лідерства в системі професійного служіння у представницьких органах влади.

Важливим інститутом такої взаємодії є інститут електронної демократії. Під інститутом електронної демократії слід розуміти сукупність відносин, електронних майданчиків і платформ для транслявання політики державних інститутів в суспільство та отримання державою зворотного зв'язку від громадських інститутів.

На сучасному етапі розвитку української держави Інтернет продовжує посилювати свою роль у процесі вироблення державних рішень, а також їхньої громадської експертизи. Інтернет також є найважливішою платформою для акумулювання різноманітних громадських ініціатив та їх подальшої трансляції в компетентні органи державної та публічної влади.

У межах наукового дослідження нами було систематизовано сектори діяльності владно-громадських ініціатив в умовах децентралізації, зокрема: економічний, культурний, екологічний, політичний, соціальний, ресурсний, інфраструктурний, науково-освітній, – що узагальнює напрями здійснення діяльності та координує можливості громадянського суспільства та органів державної влади, котрі є необхідними для вирішення багатьох існуючих проблем в українській державі.

На сьогодні Україна як незалежна держава потребує зміцнення всіх елементів політичної системи. У зв'язку з цим на перший план об'єктивно висувається проблема ефективності проведення інституалізації владно-громадських ініціатив, складової публічного управління в країні, котру неможливо вирішити без відповідної теоретико-методологічної бази [5, с. 8].

Висновки. Таким чином, спираючись на одержані результати, у перспективі наступних досліджень передбачається розкрити основні засади реформування

державного управління у країнах Європейського Союзу з метою імплементації позитивного досвіду цих країн у процес реформування державного управління в Україні.

Вищезазначене дозволяє констатувати, що урядова діяльність у сфері освіти націлена на якнайшвидше включення національної освітньої системи в ринкове середовище. Це підтверджується розробкою та реалізацією нових ліберальних економічних механізмів, включно з нормативним фінансуванням, переходом на нову систему оплати праці педагогічних працівників, орієнтовану на результат, оптимізацією мережі освітніх установ, від дошкільних до вищих навчальних закладів, шляхом інтеграції, ліквідації, розширення платності освіти за рахунок населення, активного залучення бізнесу, а також з огляду на намір уряду реструктурувати державний сектор надання освітніх послуг шляхом зміни статусу установ і введення нових організаційно-правових форм, більш пристосованих до ринкових умов.

Як чинник зміцнення владно-громадських ініціатив розглядається інституалізація розвитку інформаційного суспільства на громадсько-державних принципах шляхом координації зусиль громадського сектора і державної та публічної влад. Пропонується сформувати на громадсько-державних засадах координаційний орган із залученням до його управління неурядових організацій для визначення ефективних механізмів розвитку інформаційного суспільства.

Список використаних джерел

1. Бігняк П. І., Михальчук В. М. Реформування державного управління: цифровізація. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 15. С. 107–113.
2. Антоненко В. М. Механізми участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого розвитку. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю* (м. Одеса, 26 жовт. 2018 р.). Одеса : Одеський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України, 2018. С. 16–17.
3. Гунченко К. М. Система публічного адміністрування в освітній сфері України. *Публічне управління: шляхи розвитку : матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю : у 2 т.* (м. Київ, 26 лист. 2014 р.). Київ : Національна академія державного управління при Президентові України, 2014. Т. 2. С. 81–82.
4. Гошовська В. А., Пашко Л. А., Баскакова Ю. В. та ін. Політичне лідерство : навч. посібник / за заг. ред. В. А. Гошовської, Л. А. Пашко ; уклад. К. Ф. Крутій ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т підвищ. кваліфікації керів. кадрів. Київ : НАДУ, 2013. 300 с.
5. Новіков М. М. Об'єднання громадян у механізмі взаємодії держави і громадського суспільства : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Харків, 2002. 18 с.
6. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю* (м. Одеса, 26 жовт. 2018 р.). Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2018.

Надійшла до редакції 26.01.2024

Прийнято до опублікування 14.02.2024

References

1. Bihniak, P. I., Mykhalchuk, V. M. (2021) Reformuvannya derzhavnoho upravlinnia: tsyvrovizatsiia [Reforming public administration: digitalization]. *Investytsii : praktyka ta dosvid*. № 15, pp. 107–113. [in Ukr.].
2. Antonenko, V. M. (2018) Mekhanizmy uchasti terytorialnoi hromady u vyrishenni pytan mistsevoho rozvytku [Mechanisms of territorial community participation in solving local development issues]. *Reformuvannya publichnoho upravlinnia ta administruvannya: teoriia, praktyka, mizhnarodnyi dosvid : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu* (m. Odesa, 26 zhovt. 2018 r.). Odesa : Odeskyi rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy, pp. 16–17. [in Ukr.].
3. Hunchenko, K. M. (2014) Systema publichnoho administruvannya v osvitnii sferi Ukrainy [The system of public administration in the educational sphere of Ukraine]. *Publichne upravlinnia: shliakhy rozvytku : materialy nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu : u 2 t.* (m. Kyiv, 26 lyst. 2014 r.). Kyiv : Natsionalna akademiia derzhavnoho upravlinnia pry Prezydentovi Ukrainy. T. 2, pp. 81–82. [in Ukr.].
4. Hoshovska, V. A., Pashko, L. A., Baskakova, Yu. V. ta in. (2013) Politychne liderstvo [Political leadership] : navch. posibnyk / za zah. red. V. A. Hoshovskoi, L. A. Pashko ; uklad. K. F. Krutii ; Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy, In-t pidvyshch. kvalifikatsii keriv. kadriv. Kyiv : NADU. 300 p. [in Ukr.].
5. Novikov, M. M. (2002) Obiednannya hromadian u mekhanizmi vziaemodii derzhavy i hromadskoho suspilstva [Unification of citizens in the mechanism of interaction between the state and public society] : avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk : 12.00.01. Kharkiv. 18 p. [in Ukr.].
6. *Reformuvannya publichnoho upravlinnia ta administruvannya: teoriia, praktyka, mizhnarodnyi*

ABSTRACT

Tetiana Zavorotchenko. Scientific and theoretical analysis of the level of legal development of public administration reforms. The article is devoted to the study of the functioning of public administration reforms. The issue of regional development in Ukraine under the conditions of integration into the European and world economic space, which needs significant modernization based on the implementation of the principles of decentralization, balance, competition and sustainable development, has been studied. The level of legal development of public administration reforms is analyzed. Attention is focused on the fact that at the current stage of the development of the decentralized reform, the constitutional foundations of local self-government have been laid, the European Charter of Local Self-Government has been ratified, and basic regulatory and legal documents have been adopted. It was noted that during the development of the Ukrainian state, the social significance of the problems of managing the scientific and educational space in the whole world increased significantly. It is noted that currently the issues of finding new strategic approaches to managing the development of territories, aimed at reducing the differentiation of the level of socio-economic development of the regions by equalizing the conditions of economic activity, rational use of the production and resource potential of the regions, achieving sustainable economic growth, increase in socio-economic indicators of the standard of living of Ukrainian citizens. It is indicated that the education management mechanisms that have been formed for several decades are undergoing significant changes in many countries due to the reformation of national education systems and administrative reforms.

The view on the system of representative power and leadership related to certain issues of leadership, mainly political, personal characteristics of the leader and resources for achieving leadership goals is outlined. It has been proven that the peculiarities of public life, strict requirements for personal and professional qualities of managers demonstrate the importance and urgent need for leadership development in the system of professional service in representative authorities. It was established that among the unresolved issues of the formation and development of leadership in the system of representative power of Ukraine should be attributed the lack of comprehensive processing of problems aimed at efficiency and effectiveness, meeting the needs of residents of territorial communities and activating initiative and taking responsibility for solving issues of proper livelihood of citizens and assessment problems and development of leadership in representative power.

Key words: *territorial community, state administration, digitalization, scientific and educational space, decentralization, public administration reforms.*

УДК 316.613

DOI: 10.31733/2078-3566-2024-1-94-99

Наталія КОМИХ[©]

кандидат соціологічних наук, доцент
(Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ, м. Дніпро, Україна)

**ДИСКУРСИ СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В УМОВАХ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ: ТЕОРЕТИКО-
МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ**

Розглянуто теоретико-методологічні засади дослідження феномена соціальної пам'яті в соціогуманітарному дискурсі. Зокрема, на основі аналізу соціальної пам'яті з позицій еволюційного, феноменологічного, структурного і функціонального підходів запропоновано інформаційно-структурний підхід. Акцентовано увагу на тому, що соціальна пам'ять є результатом колективних практик, але формується через індивідуальні. Формування дискурсів соціальної пам'яті українського суспільства про війну відбувається дотепер, а отже, потребує специфічного підходу до аналізу з урахуванням множинності простору репрезентації та відтворення пам'яті, форм фіксації суспільно значущих подій та практик, соціальних змін характеристик суб'єктів.

Ключові слова: *соціальна пам'ять, політика пам'яті, дискурс, війна, історична пам'ять.*

© Н. Комих, 2024

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0002-8585-320X>

komnata76nk@gmail.com